

Zdaj pa si nekoliko oglejmo vsebino zakona, vodilne njegove misli in načelne njegove določbe.

V starih industrijskih državah se redkokdaj primeri, da je treba razvoj produkcije pospeševati na umeten način. Tiste izjemne naredbe, ki so doslej veljale samo za Trst in tudi tam samo za nova podjetja, hoče vlada sedaj raztegniti na celo državo in tudi na stara oziroma že obstoječa podjetja. Očividno je, da sta na ta korak uplivali dve prav važni okolnosti. Prva okolnost je ta, da se je ogersko zakonodajstvo že pred dobrimi 10 leti ali bolje rečeno pred 30 leti postavilo na isto stališče in ž njim doseglo take uspehe, da jih cislitvanska industrija prav hudo občuti. Ko bi se bila carinska in trgovinska pogodba mej Cislitvansko in mej Oggersko vedno izvrševala ne samo po besedilu, nego po duhu, bi se na Oggerskem pač ne bili mogli vstvarjati taki razvoj industrije pospešujoči izjemni zakoni, kakor so bili sklenjeni. Iz teh zakonov izvirajoče olajšave niso namreč pristopne vsem po nagodbi v jedno celoto združenim producentom, nego samo ogerskim, in vsled tega je cislitvanska produkcija znatno trpela. Davčne olajšave, ki jih dovoljujejo ogerski zakoni, so premije, ki se dajejo v namen, da bi se v območju carinske in trgovinske pogodbe jednostransko na škodo jednemu delu povpeševala obrtnost v drugem delu te, jednotno gospodarsko celoto predstavljajočemu ozemlju. Jednostranske premije so povsod sredstvo, s katerim se hoče predrugačiti produkcijske pogoje tako, da bi drugi ne mogli konkurirati s premiranci. Vsaka trgovinska in carinska pogodba obsega že sama po sebi predpogoj, da se produkcijske razmere, v koliko so odvisne od zakonodajstva, ne premene jednostransko v deželah, ki so gospodarsko zedinjene, nego da ostanejo jednake. Prav za to določa tudi nagodba, da uredba davkov in davščin, ki se na to polje produkcije nanašajo, sicer ni skupna zadeva, da pa se mora vedno le po dogovoru mej obema vladama izvršiti. Nagodba zabranjuje obema vladama, da bi dovoljevale jednostranske premije pri carinah in posrednih davkih, dasi se je ta določba, kakor svedoči zgodovina petrolejske produkcije, večkrat na uprav sleparski način prezirala. Kar pa pri posrednih davkih vsaj odkrito in na pošten način ni mogoče, to se kar očitno dela pri neposrednih davkih. Ker Cislitvanska nima moči, da bi to teptanje nagodbe branila, hoče se oprijeti tistega orožja, s katerim se bori Oggerska.

Odsev ogerske gospodarske politike in zlorabe carinske in trgovinske nagodbe se nahaja v jako važni, da že ne rečemo jako resni določbi cislitvanskega zakona o pospeševanju industrije. Zakon namreč določa, da se morajo vse potrebščine državnih, deželnih in občinskih oblastev in njihovih zavodov, ako so sicer cene in kvaliteta jednaka, načeloma dobivati od domačih producentov. S tem se izda nekako cislitvansko geslo „svoji k svojim“.

Tudi v tem oziru je dala naši vladi vzgled Oggerska, ki je, če ne v očitnem, pa vsaj v moralnem oziru po možnosti ovirala svobodni promet. Oggerska ni samo javne nego tudi privatne dajatve s posredno ali neposredno

silo pridrževala domači produkciji in sicer celo tedaj, kadar so bili vsled tega domači konsumentje na škodi. Zdaj se uveljavi to načelo tudi pri nas. Znano nam je bilo deloma že od prej, ker se je nekaj tacega že več desetletij opazovalo pri dovoljevanju železniških koncesij. Pri nas je vlada seveda še jako sramožljiva in je to načelo, ki se hoče uveljaviti, pokrilo s figovim purescem, odločivši, da domači producentje ne smejo stavljeni manj ugodnih pogojev kakor inozemski. Bistvo te določbe pa je vender, pridržati cislitvanski produkciji vsaj vse javne dajatve.

Priznati se mora, da ta določba ne bo Oggersko občutno zadela, kjer se le redkokdaj zgodi, da zamore njena industrija konkurirati na našem trgu z domačo. Ako bi Oggerska v tem smislu še ostreje postopala kakor doslej, mi mi to huje občutili. Na drugi strani pa varujejo te določbe našo industrijo pred ostalim inozemstvom, saj vidimo lahko vsak dan, kako konkurencija delajo na pruski industrijalci naši industriji. Kako sodbo izreko o tej določbi tiste države, s katerimi bo treba skleniti trgovinske pogodbe, to je danes še nepojasnjeno vprašanje. Verjetno je vsekako, da bodo iz tega nastale precejšnje težave, zakaj prav javne dejatve za države, dežele in občine so v občem prometu velikega pomena.

Okopavanje novih vinogradov.

Sedaj je čas, da se okopavajo novi vinogradi. Prav za prav bi morali o postnem času že vsi vinogradi prvič okopani biti, zato se to prvo okopavanje tudi imenuje postno okopavanje.

Z nepravilnim ravnanjem pri tem prvem okopavanju se nove vinograde lahko prav znatno oškodi, da še celo vniči.

Dokler na Kranjskem še nismo poznali trtne uši, dokler smo imeli naše vinograde še z necepljenimi trtami zasajene, okopavali smo jih prilično plitvo in se za odjemanje, to je za odrezovanje takoimenovanih rosnih korenin na trtah se nismo nič brigali. Pustili smo jih popolnoma na miru. Prav to sicer ni bilo, ali šlo je že, ker plitvo okopavanje in puščenje rosnih korenin ni tratam starih vinogradov Bog ve koliko škodovalo.

Vse drugačne nasledke pa zamore tako postopanje imeti pri novih, s cepljenimi trtami zasajenih vinogradih. Tu se stara malobrižnost lahko prav hudo maščuje. Pri novih vinogradih je namreč neobhodno potrebno, da se jih, osobito ako imamo v vinogradu težko ilovnato zemljo, globokejši okopuje, kakor pa se je stare vinograde doslej okopavalo, še celo potrebno pa je, da se tratam prej omenjene rosne korenine vestno odjemljejo.

Globokejše okopavanje trt novih vinogradov potrebno je pa za to, ker se trte zdaj po novem načinu globokejše sade, kakor se jih je poprej, ko se jih navadno

niti sadilo ni, ampak večinoma le plitvo grubalo. Globokejši vsajene trte pa v težkem, mokrem, ilovnatem svetu kaj rade v globočini odgnijejo in zato kaže, jih globokejši okopavati, da se zemlja lahko globokejši osuši. Ta še najbolj kaže pri takih okolnostih, pri prvem okopavanju mladih cepljenih trt okolo istih kar 30—40 centimetrov široke, ter 20—30 centimetrov globoke jamice odprte pustiti. Tako so Vipavci že od nekdaj postopali, že tedaj, ko na trtno uš nihče niti mislil ni. Postopali so pa zategadelj tako, ker se oni od nekdaj jako dolge trte jako globoko zasajali. To so pa storili v prvi vrsti z namenom, obvarovati trte pred poškodovanjem po suši, katera je ravno na Vipavskem prav pogostokrat in prav huda.

Take trte v težkem ilovnatem svetu odkopavati ter če tudi do zime odkopane pustiti, kaže dve do tri leta po zasajenju in ako se jih še dlje tako odkopuje, utegne to le koristiti, nikakor pa škodovati. Da ni treba tako odkopanim ter odkopano puščenim trtam še le rosne korenine odjemati, razume se samo po sebi, saj se jim same posuše. Ako se pa trte tako ne odkopavajo, potem pa je pač neobhodno potrebno, da se jim pri prvem okopavanju vse rosne korenine popolnoma odrežejo. Neobhodno potrebno je to že celo pri vseh tistih cepljenih trtah, katere so bile prvotno tako globoko sajene ali pa grubane, da seže njih evropski les že kolikor toliko notri v zemljo. Pri tacih trtah se evropski les kaj rad in kaj močno ukorenichi, če pa takih korenin ne porežemo, kaj se zgodi? One oslabe ameriški les pod sabo tako, da se nič več ne debeli in da se v nekaterih letih še celo posuši in — ob cepljeno ameriško trto je!

Kdor torej ne smatra za potrebno, svoje ameriške trte odkopati ter odkopane pustiti, in sicer zaradi tega ne, ker svet ni težak, vlažen, ilovnat, naj jih vsaj gotovo prav globoko okoplje, in pri tej priliki vseh rosni korenin popolnoma oprosti. Torej kar v enomer naprej kopati ter se za rosne korenine nič zmeniti, kakor je bilo doslej na Dolenjskem skoro povsod navada, to pač nikakor ne sme več biti. Vsak delavec in vsaka delavka naj marveč po vipavskem vzgledu pri okopavanju cepljenih vinogradov vedno reznik ali pa vsaj pipec za oboto čevlja in z njim naj trtam vse rosne korenine prav skrbno poreže.

Pa še na nekaj naj naše vinogradnike glede okopavanja vinogradov opozorimo, namreč na to-le:

Pri prvem okopavanju in ako trte še nimajo vaporencev (šparonov) kakor tudi pri vsakem poznejšem, okoplje naj se trta kar le mogoče po čez tako da se ne bode zemlje v dolino tiralo, ne pa kar naravnost od spodaj gor. Ako se vinograde vedno le od spodaj gor okopava, zleze zemlja dosti prehitro iz višine v nižino in na vrhu pridejo trte s koreninami na dan, v nižavi pa se jih preveč zasuje, tako da pride evropski les pod zemljo. Nekoliko čudno se res vidi v pričetku po čez kopati, pa temu se človek kmalu privadi in potem gre

delo lahko od rok. Saj so se dolenjski vinogradniki že celo rigolanju privadili in to gre pač veliko težavnejše od rok, kakor pa počezno kopanje.

Poučni in zabavni del.

Čarovnik.

Historičen roman.

Ruski spisal grof E. A. Salias.

I.

Bilo je koncem poletja 1772 leta.

Sredi samotne in tihe morske gladine gugala se je jedna trgovska ladja z belimi jadri, slabo napetimi od lahnega vetra. Okrog se je razprostiralo, dotikajoč se neba, širno, modro morje. Le na severu, na samem nebosklonu se je komaj videla rožnata plast — to je zemlja, mesto in pristanišče, iz katerega je bila tisto jutro odjadrala ladja. Plula je iz Mesine na Siciliji proti Egiptu. Na tej ladiji bilo je jako mnogo blaga in zelo malo ljudij. Razun gospodarja, kapitana, bilo je celih osem mornarjev, ki so bili po navadi namešani: iz Lahov, Grkov, Albancev, Alžircev in celo jeden zamorc bil je med njimi. Nekaj nenavadna prikazen pa je bila to — da sta se na krovu nahajali dve osebi, ki niste spadali med mornarje. Bila sta potnika, kojih trgovske ladje navadno ne vsprejmejo na krov.

Lastnik ladje še ni bil star, a zagorel in tak človek, da se ni vedelo ali je bil muslem ali kristjan, ali Grk ali Turk, ali sam se je imenoval pristnim Italijancem. Izneveril se je bil temu običaju ter vzel na ladjo dva potnika do Kaire, ker mu je jeden njiju ponudil dovolj ogromno vsoto za vožnjo.

Ta dva potnika zdela sta se kapitanu sumljiva; no v primorskih mestih, na velikih in malih otokih sredozemskega morja, celo po obrežju Francoske in Laške, potikalo se je na stotine jako čudnih oseb. A posebno mnogo pa jih je bilo med potniki. Zato ni kazalo tako strogo izbirati. Ako bi se bilo hotelo deset enakih oseb peljati z ladjo, bi jih bil gotovo ladjin lastnik za nobeno ceno ne vsprejel na krov.

Ta deseterica ljudij bi se na širnem morju lahko polastila ladje, umorila moštvo in njega samega. Jednaki slučajji so se vedno dogajali in vsak lastnik ladje se je varoval vzeti seboj premnogo potnikov, kateri bi se mogli vgnezditi na krov kot roparji pod raznimi imeni in obleko ter oropati ladjo. Lastniki ladij se jih niso nič manj bali nego morskih roparjev, kojih je bilo polno Sredozemsko morje.

Ko je zmračilo in postalo hladneje, ko se je daljno italijansko obrežje potopilo v valovih, a na morju pa postalo sosebnost mirno, podala sta se oba potnika iz notranje kajute na krov ter se usela na zadnji konec ladje. Kapitan, sedeč vstrani od njiju, vlekel je na uho njuno govorico; ali govor zdel se mu je toli brezsmiseln, da